

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

ТОЛЕРАНТНІСТЬ У СИСТЕМІ ЦІННОСТЕЙ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської наукової конференції,
приуроченої до Міжнародного дня толерантності**

12 листопада 2021 року

Маріуполь – 2021

УДК 316.647.5 (082)
Т 52

*Рекомендовано до друку рішенням
Вченої ради Донецького державного
університету внутрішніх справ,
протокол №5 від 25.11.2021 року*

Редакційна колегія:

Голова:

Суюсанов Л.І. – завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

Заступник голови:

Кононенко Т.В. – професорка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ, докторка філософських наук, професорка

Члени редакційної колегії:

Короткова Ю.М. – професорка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ, докторка філологічних наук, професорка

Сусликов В.Є. – доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук

Толерантність у системі цінностей сучасної особистості:

Т 52 матеріали Всеукраїнської наукової конференції, приуроченої до Міжнародного дня толерантності, м. Маріуполь, 12 листопада 2021 року. Маріуполь : ДонДУВС, 2021. 568 с.

Збірник містить тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції «Толерантність у системі цінностей сучасної особистості», що відбулася 12 листопада 2021 року на базі Донецького державного університету внутрішніх справ (м. Маріуполь). Матеріали доповідей подаються в авторській редакції, відповідальність за дотримання норм академічної доброчесності несуть автори доповідей.

УДК 316.647.5 (082)

© ДонДУВС, 2021

© автори доповідей, 2021

Никифоренко А. Міграційний альяризм у сучасній Україні: нетерпимість під машкарою турботи	240
Остапчук В. Громадянське суспільство та конфлікти	243
Polovin S. Civil societies and English	245
Pochtakova I. Tolerance as an effective factor of consolidation in modern society	248
Tverdoi O. Civil society and modern conflicts	250
Трегубов Д., Трегубова І. Формування толерантності у сучасному світовому суспільстві	253
Чистяков С. Динамічні процеси у малих групах	256
Ярошевська Т., Кшенська Д. Проблеми реалізації прав людини в Україні	259
Ятло Н. Особливості толерантного спілкування з учасниками бойових дій	261
СЕКЦІЯ 4. ПРОБЛЕМАТИКА ГЕНДЕРУ В АНТРОПОЛОГІЇ ТА АКСІОЛОГІЇ ПРАВА. ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ	264
Барсуковський О. Питання гендерної рівності у сфері судочинства	264
Демичева А. Лукизм, чи як жінку примушують бути красивою	265
Denysenko V. Direct and indirect discrimination on the grounds of sex	268
Ільків Н. Гендерна рівність як умова забезпечення сталого розвитку	270
Katkova A. Gender discrimination and legal standards	273
Kashyrina I. Breakthrough in Islamic gender issues forthcoming	274
Kobchenko I. Activities of gender organizations in Ukraine	276
Ковальова Я. Гендерна рівність в аспекті розвитку суспільства	277
Козубай І., Штундер В. Нормативно-правове регулювання гендерних відносин в Україні: аксіологічний вимір та відповідність міжнародним стандартам	279
Кочерженко О. Проблема гендерної ідентичності української жінки	282
Lagutina V. Gender neutrality in the english language	284
Лебедева Я., Широкоградова А. Гендерна політика в системі державної служби: проблеми та перспективи	286
Макєв О. Щодо питання гендерної рівності в аксіології права	289
Мамедова Л. Дискримінація за ознакою статі: сучасний стан	291
Martynets I. Gender policy of Kazakhstan	294
Мицька О. Проблемні питання гендеру в системі виконання покарань	296
Мірошніченко Л., Рукіна Д. Актуальність гендерної рівності серед українського населення	298

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Проблема толерантності активно розроблюється у сучасному суспільстві. Основою вирішення даної проблеми вважають дотримання різноманітних прав людини. Суб'єктами взаємовідносин, що вирішуються при цьому, є окремі люди, організації чи держава в цілому. Об'єктом, який потребує толерантного ставлення, є особистість, людина.

Під час життя людина зазнає багато впливів, що можуть створювати дискомфорт для її існування у суспільстві або обмежують свободи. Часто виникає ситуація, коли задоволення якоїсь потреби певних верств населення конфліктує з комфортністю життя інших або з соціальними основами суспільства. Поширимо на таку ситуацію термін «забруднення», яке створює нетолерантне середовище. Наприклад, забруднення території сміттям створюється людьми, які для збереження стану свого комфорту не дотримуються певних соціальних норм. Тоді «забруднення» (та нетолерантність) у широкому сенсі слова – це створення будь-яких впливів, які погіршують середовище людської діяльності у соціальній, психологічній, екологічній, санітарній та інших сферах. Виникає необхідність уважного ставлення людини до природи та інших людей. Це потребує розробки суспільством та державою механізмів толерантного співіснування різних верств населення, що потребує виховання, організаційних заходів та контролю. Проблемою при цьому є те, що врахування «законів» толерантності вимагає нетолерантного ставлення до осіб чи організацій, що відзначаються нетолерантністю.

Комфортне існування людини передбачає забезпечення первинних потреб (їжа, вода, повітря, сон, житло, основні фізіологічні потреби) та вторинних – відповідно до піраміди А. Маслоу. Далі виникає питання про забезпечення потреби у безпеці, на вищих рівнях піраміди існує декілька рівнів потреб соціального характеру. Суспільство, яке задовольняє ці низку потреб, вправує права людини, а тому є толерантним.

Сучасне суспільство спрямовано на отримання прибутку шляхом користування потребами, тому спонукає людину на інтенсивне споживання. Але догоджання своїй потребі може стати неконтрольованою вадою, за якої людина не бачить, що завдає шкоди собі або оточуючим. Виникає ефект отримання уявного задоволення моментом без задоволення всім своїм життям.

При цьому можливо, людина виявляє нетолерантну поведінку до оточуючих. Іноді рішення проблеми толерантності формують як «усім можна все». Але у такому разі комфортно себе почуває людина, яка прагне «експресивних» проявів. Така поведінка конфліктує з потребами людей, які прагнуть затишних умов існування.

Витоки різних потреб закладені ще етапом формування людства, коли одні племена обрали за основний спосіб життєдіяльності осіле життя, прив'язане до «землі», а інші – життя у вигляді полювання або завойовницьких походів. Якщо перші могли жити без других, то другі потребували на додаток до своїх здобутків їжі рослинного походження. Прикладом може бути формування спільнот піратів, життя яких в цілому підкорялось анархічним законам, але ці спільноти приходили до необхідності формування кодексів – правил поведінки. Виникли два способи життя – виробника та споживача; обидва виявилися певною мірою успішними. Перші створювали продукти споживання та культуру, прив'язану до сонячного циклу; інші споживали ці продукти, могли придбати їх за еквівалент грошей або забрати силою, але не могли існувати самостійно. Тому суспільство формувалося навколо селянина-виробника, життя якого було синхронізовано з життям громади, її святами та способом відпочинку. Це був стан гармонійного співіснування з природою та сусідами. Життя завойовника-споживача залежало від наявності здобичі, за яку билися на смерть та споживали разом. За тисячі років співіснування цих світів вони змішалися і в чистому вигляді не існують.

Сучасний світ, побудований на законах обертання грошей, висуває на перше місце споживача та живе за його вимогами. Виникає конфлікт між різними світосприйняттям, між людьми, свідомість яких генетично формувалася у межах різних цивілізацій. При цьому створюється кілька типів «забруднень», які впливають на людину та довкілля: інформаційне – надає психологічний тиск шляхом експресивної або неправдивої інформації; виробниче – викиди (речовини, радіація, тепло), сміття, поширення електромагнітних, звукових хвиль, вібрацій та запахів; урбанізаційне – комунікаційні та психологічні наслідки скупченого життя (збільшення випадкових й зменшення постійних спілкувань, високий темп життя, шахрайство, дії під впливом певних речовин, комп'ютерні віруси та ін.); житлове – побутові відходи, побутова хімія, засмічення територій, світло, вібрація, шуми, інфразвук, поширення запахів, рольові конфлікти в сім'ї та суспільстві.

Інтенсифікація формування «забруднень» різних типів є наслідком сучасної світової тенденції споживання задоволень (корисність товарів відходить на друге місце). Найгіршою сучасною соціальною звичкою можна назвати можливість вільного куріння тютюнових та кальяних сумішей. Першою неприємністю диму є не його шкідливість, а наявність агресивного запаху, який поширюється на значні відстані і створює негативний

психоемоційний стан у іншої людини, яка не може вільно дихати (ключова потреба людини). Формується забруднений стан існування порівняно з гармонійним життям; це вимагає дій щодо чищення. Наприклад, традиційна чайна церемонія впровадила очищення каналів сприйняття (зір, запах, слух, смак) від відповідних «забруднень» шляхом споглядання краси, заспокійливих ароматів, дегустації міцного чаю. Тобто життя людства, як і кожної людини, потребує самоконтролю та смирення. Це узагальнюють японські принципи «сабі» та «вабі» стосовно матеріального та духовного світу: бачити достатне у малому, а красу – у простому.

Тобто існує необхідність формування концепції загальнолюдського суспільства, яке не забруднює сферу існування людини та засноване на принципах толерантності та вимогливості. Наприклад, наявність задоволеності споживачів не завжди є адекватним маркером правильності суспільних дій. Це підтверджується впровадженням міжнародних заходів щодо обмеження вживання тютюну. Таким чином, і виробництво, і вживання тютюну є негативною суспільною тенденцією. Але якщо б виробники створювали можливості для куріння без забруднення сфери існування людини за рахунок влаштування місць для паління з високими витяжками, то це б було позитивною дією цього виробника. На основі аналізу таких дій можна було б вдосконалити систему рейтингування виробництв або людини, що впливало би на діапазон їх можливостей.

У традиційному суспільстві усі ритуали та обряди виконувались разом, що формувало загальні принципи громади та одноманітну толерантність поведінки. У сучасному суспільстві таких спільних ритуалів майже не існує. Функцію суспільного виховання виконує школа, але виникає розрив з тим, що діти чують від вчителів та бачать у суспільстві або вдома. Якщо раніше відхилення від суспільних законів контролювали носії традиційної культури, які жили разом, то тепер контроль здійснює закон.

Тоді концепція «не забруднення» передбачає застосування поновлюваного використання природних ресурсів, подовження терміну служби продукції, терпиме ставлення до сфери життя, свобод іншої людини, релігійних норм та особистісних принципів існування. Для контролю за такою концепцією необхідні як свідомість членів суспільства, так і наскрізний моніторинг простору життєдіяльності за усіма показниками (можливість ідентифікації осіб, що розповсюджують в Інтернеті неправдиву інформацію або ображають інших, відеоконтроль та реєстрація усіх діапазонів хвиль, що можуть забруднювати середовище існування, з записом інформації, до якої у разі потреби можна звернутись). Споживач та виробник повинні разом нести відповідальність за забруднення, спричинене наслідками використання продукції.

Необхідність контролю обмежує свободи людини. Але необхідно розуміти, що абсолютної свободи людини не існує, тому постає питання про

достатні межі цієї свободи. Показником цих меж може бути те, що свобода одних не повинна обмежувати широкий спектр свобод та прав інших. Водночас людство має сформулювати загальну концепцію «очищення» від різних наслідків свого існування, які впливають на життєву сферу людини.

Сергій ЧИСТЯКОВ
*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького*

ДИНАМІЧНІ ПРОЦЕСИ У МАЛИХ ГРУПАХ

Аналіз групових норм, пов'язаних з системою офіційних та неофіційних відносин, дає можливість визначити загальну характеристику функціонування норм у малій групі. По-перше, норми є продуктом соціальної взаємодії і виникають у процесі життєдіяльності групи, а також вводяться до неї більшою соціальною спільнотою. По-друге, група не встановлює норми для кожної можливої ситуації, що мають деяку значущість для групи. По-третє, самі норми можуть застосовуватися до ситуації загалом, безвідносно до окремих членів групи і ролі, яку вони відіграють, а можуть лише регламентувати її, тобто рольовими стандартами поведінки. По-четверте, норми розрізняються за мірою прийняття їх групою: деякі норми схвалюються майже всіма членами групи, натомість інші підтримуються лише незначною меншістю. По-п'яте, норми відмінні також за мірою і широтою девіантності, що ними допускається, і відповідним діапазоном санкцій, які при цьому застосовуються [1, с. 203–208].

Терміном «норма» позначають стандартизовані правила поведінки, що приймаються членами групи всередині цієї системи. Групові норми регулюють діяльність групи як організованої одиниці в її русові до певної мети. Форми вияву і дії цих норм різноманітні й охоплюють широкий діапазон: від зовнішніх ритуалів до морального та естетичного вибору. Особливо слід підкреслити, що функціонування групових норм безпосередньо пов'язане із соціальним контролем за поведінкою індивіда. Найбільша готовність до прийняття групових норм проявляється в згуртованих і гармонійних групах.

Дотримання групових норм забезпечується відповідними санкціями. Соціальні санкції (від лат. «sanctio» – непорушна, жорстка постанова) – це засоби соціального контролю, які виконують функції інтеграції групи, регуляції поведінки її членів. Розрізняють позитивні санкції, тобто заохочення до дій, бажаних для групи, схвалюваних нею, та негативні – як покарання за небажані дії [1, с. 173].

Якщо ж групові норми не дотримуються членами групи, то можлива поява конфліктів. Дисгармонія міжособистісних стосунків супроводжує наявні конфлікти.